

УДК 378(477) 005.76

Л.Г. Кондратова
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ ДІЇ

У сучасних умовах реформування і розвитку вітчизняної освіти актуальним питанням є підготовка майбутніх педагогів до практичної роботи, важливим аспектом якої завжди була виховна діяльність учителя. Саме тому, у процесі навчання й професійного становлення до особистості майбутнього вчителя висувуються підвищені вимоги не тільки щодо формування професійних і особистісних якостей, до статусу й ролі майбутнього професіонала, який у майбутньому буде спроможним до навчальної практичної і виховної діяльності, але й до культуротворчої та психологічної складових особистості майбутнього вчителя, що визначаються значною мірою його культурологічною та психологічною підготовленістю і органічно входять до професійних компетентностей учителя-вихователя.

Відомо, що під час навчання у вищому навчальному закладі, набуття якісних рис професіоналізму студента органічно поєднується із підвищенням рівня його загальної культури, а тому і передбачає різнобічний особистісний розвиток, формування в нього гуманістичної педагогічної позиції на основі єдності професійної, суспільно-економічної і культурологічної підготовки.

Розглядаючи питання підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності, слід зазначити, що реформування і оновлення потребують питання змісту підготовки майбутніх фахівців до виховної діяльності на основі провідних наукових ідей та педагогічного досвіду.

Сучасний стан розробленості підготовки фахівців до виховної діяльності свідчить про недостатній рівень психолого-педагогічних і культурологічних засад підготовки особистості педагога, які потребують подальшого дослідження та створення ґрунтового науково-методичного супроводу.

Звернемося до наукового досвіду дослідників та розглянемо палітру наукових праць, які розглядають питання підготовки фахівців до педагогічної, виховної діяльності.

Так загальнопедагогічні теорії висвітлюються в працях П. Атутова, Ю. Бабанського, С. Гончаренка, С. Батишева, М. Данилова, І. Зязюна, В. Краєвського, Н. Ничкало, Т. Ільїної, М. Скаткіна, Г. Щукіної та інших. Психологічні теорії в сфері підготовки фахівців розглядаються в дослідженнях П. Анохіна, І. Беґа, Л. Виготського та інших. Вирішення сучасних проблем підготовки майбутніх фахівців до виховної діяльності розглядаються в дослідженнях українських і зарубіжних науковців: І. Зязюна, Н. Дамської, А. Столяра, Р. Скульського, В. Сагарди, М. Шкіль та інших. За свідченням ряду дослідників: А. Акімової, Є. Белозерцева, І. Дмитрика, В. Шадрікова, І. Єрмакова, В. Хайруліної, В. Журавльова, Т. Полякова та інших випускники педагогічних вузів слабо підготовлені саме до виховної роботи з учнівською молоддю в сучасних умовах. [6, с. 9].

Зважаючи на сучасні проблеми змісту психологічної та культурологічної підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності, було проаналізовано наукові праці Є. Баллера, В. Біблера, Є. Бондаревської, І. Зязюна, М. Каґана, Н. Крилової, О. Рудницької, В. Сластьоніна, Г. Тарасенко, Н. Щуркової, в яких особлива увага приділяється вирішенню загальних питань реалізації психолого-культурологічного підходу підготовки вчителя, ідеї філософії і культурології освіти та сучасної гуманістичної парадигми виховання. Питання взаємозв'язків освіти і культури, значення особистості як неповторної унікальності й найвищої цінності ґрунтовно розкриваються в дослідженнях І. Зязюна, В. Лугового, В. Лутая, Н. Крилової, Н. Щубелка та інших. Проблеми культурно-історичної теорії походження і формування психіки та свідомості висвітлені в працях Л. Виготського, а питання професійно-педагогічної підготовки

та формування педагогічної культури студентів піднімаються в робах О. Абдулліна, В. Гриньова, Т. Іванова, О. Мороз, В. Сластьоніна, Т. Сущенко, О. Рудницької та інших [10, с. 7].

Проаналізувавши проблеми підготовки майбутнього фахівця до педагогічної, виховної діяльності, розглянувши положення психологічної науки про розвиток особистісних властивостей, розумових здібностей і формування в студентів навичок соціальної поведінки та прийомів інтелектуальної навчальної діяльності, зважаючи на висновки й положення провідних педагогічних теорій, що відображають тенденції педагогічної освіти, професійного становлення учителя, провідні ідеї основних напрямів реформування діяльності загальноосвітньої і професійної школи та досвід практичної діяльності сучасних вчителів з питань організації виховної роботи, ми прийшли до висновку, що нині існує низка проблем у сфері професійної підготовки фахівців, які потребують вирішення.

Так останнім часом у педагогічній виховній діяльності переважає стереотипне мислення, традиційні підходи до вирішення педагогічних проблем. Вивчення досвіду вищих педагогічних закладів освіти дозволяє констатувати про недостатній рівень особистісної готовності майбутніх учителів до здійснення культуротворчої функції освіти, культуровідповідної професійно-педагогічної діяльності, культурологічного аналізу освітньо-культурних явищ і фактів. Типова система, яка склалася у сфері підготовки вчителя залишає у більшості своїй безліч застарілих форм, методів, засобів організації виховної діяльності. Нове тисячоліття потребує оновлення технологій виховання, через упровадження у навчальний процес нових педагогічних і виховних технологій, інтерактивних та інноваційних форм спілкування, навчання, виховання [6, с. 11].

Метою нашої статті є виокремлення важливих проблем підготовки майбутніх педагогів до виховної діяльності та формування шляхів оновлення змісту професійного становлення фахівців, а саме посилення психолого-педагогічних та культурологічних компонентів підготовки майбутніх учителів до професійної виховної діяльності у системі вищої освіти, створення умов для оновлення технологій виховання і змісту навчання майбутніх педагогів.

Звернемося до історії педагогіки. Ще Григорій Сковорода звертав особливу увагу на виховання Людини, підкреслював необхідність прокладання людиною шляху до себе. Звертаючись до історії вітчизняної педагогіки, яка народжувалася і розвивалася на ґрунті народної виховної мудрості — етнопедагогіки, до ідей великого українського Відродження, коли утверджувалася вітчизняна теоретико-педагогічна думка, самобутня вітчизняна система національного виховання молоді, ідей К. Ушинського, який розробив наукові засади національної школи і національного виховання, ідей Б. Грінченка, П. Куліша, М. Грушевського, С. Русової, Г. Ващенко та інших, вивчаючи дослідження національної системи виховання: її принципів, провідних ідей, опорних понять, форм і методів виховної роботи, теорій і концепцій виховання, що історично склалися як в Україні, тепер ми розбудовуємо систему національного виховання нового тисячоліття [3, с. 17].

Цілком логічним на початку ХХІ століття є поява нових ідей щодо виховання підростаючого покоління. Сучасні дослідники порушують питання шляхів оновлення змісту освіти: формування в кожній особистості готовності до самопізнання, самовиховання, самоорганізації, самореалізації; формування наукового мислення і наукового обґрунтування новітніх технологій виховання тощо. Саме тому, головними питаннями підготовки фахівців до виховної діяльності стають ідеї підвищення розвитку високого інтелекту, розвиток мислення вищого рівня, на ґрунтовних знаннях про здобутки світової науки, культури, техніки, глибокого пізнання духовності, пробудження, виховання відповідальності перед власною совістю, народом, Батьківщиною за вчинки, діла, поведінку, результати діяльності, формування гармонійної єдності прав і обов'язків, любові до волі, свободи, свідомої дисципліни, порядку в особистому, родинному і суспільному житті.

Сучасні дослідження про діяльність педагога як вихователя визначаються перш за все, філософською методологією, що розглядає людську діяльність як спосіб існування й розвитку суспільства та окремої людини. Виховна діяльність, у свою чергу, відображає основні

властивості загального феномену діяльності і реалізує інтегративну, критико-конструктивну світоглядну, аксіологічну функції філософської методології.

На теоретико-методологічних засадах сучасної мети, завдань виховання, опори на систему ціннісних орієнтирів виховання, які беруть початок з цінностей національної освіти та виховання в Україні, на різних аспектах філософії та культурології освіти, що є природною потребою у методологічному, контекстному аналізі існуючих освітньо-культурних проблем будуються нові тенденції розвитку системи виховання нового століття. Особливого значення у наш час набувають підготовка майбутніх учителів до реалізації виховної діяльності на нових засадах, серед яких важливе місце посідають питання психології і культурології. Без знання психологічного розвитку дитини, урахування особистісного досвіду дитини, без достатнього рівня загальної культури самого викладача неможливий успішний виховний процес, який дає позитивні результати.

На думку А. Дубасенюк, Т. Семенюк, О. Антонової для вирішення питань підготовки майбутніх педагогів до реалізації виховної діяльності, передусім, потрібно не тільки урахування сучасних теоретико-методологічних та організаційних концепцій систем виховання, але й вирішення проблем дослідження питань психолого-педагогічних та культурологічних засад підготовки майбутніх учителів як основних головних умов професійного педагогічного становлення, умов розбудови системи професійної підготовки на теоретико-методологічній основі навчання розвитку, систем і технологій учіння, провідне місце серед яких у сучасних реаліях посідають педагогічні технології, які мають забезпечувати особистісний розвиток та саморозвиток учителя, його професійну і соціальну мобільність, конкурентноспроможність на ринку праці, адаптаційну гнучкість [6; 9].

Для вирішення цих питань слід звернутися до ідей науковців-дослідників. Так загальні питання реалізації культурологічного підходу, його системотвірної ролі для педагогічної теорії і практики обґрунтовується у роботах Є. Баллера, В. Біблера, Є. Бондаревської, І. Зязюна, М. Кагана, Н. Крилової, О. Рудницької, В. Сластьоніна, Г. Тарасенко, Н. Щуркової.

Важливі методологічні і теоретичні проблеми культурологічної підготовки сучасного фахівця досліджуються у роботах А. Арнольдова, Л. Буєвої, І. Кефелі, І. Луцької, В. Маслова, О. Попової, Р. Розіна, Ю. Рождественського, Н. Сердюк [6; 8]. Принципово важливими питаннями культуровідповідної професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя присвячені праці О. Андреєвої, Є. Бондаревської, О. Попової, Ю. Рождественського, в яких визначається її культурологічна спрямованість і особистісно зорієнтований характер навчання [10, с.11].

Для вирішення питань теоретичного і методичного змісту, методів, педагогічних умов культурологічної підготовки майбутнього вчителя слід звернутися до праць В. Данильченко, М. Булигіна, Т. Іванова, Е. Ємеліна, І. Луцька, О. Макареня, Ю. Юрченко та інших.

Особливу увагу необхідно зосередити на можливостях продуктивного професійного становлення майбутніх педагогів у напрямку їх підготовки до виховної роботи з учнівською молоддю.

Найважливішою умовою здійснення виховної діяльності є наявність високого рівня розвитку педагогічної майстерності, найважливішої атрибутивної складової педагогічної дії й достатній рівень культурологічної і психологічної підготовки, розуміння фахівцем культурно-освітніх процесів, вміння здійснювати їх культурологічний аналіз на основі системи культурологічних знань і вмінь, гуманістичними ціннісними орієнтаціями, практичними вміннями вчителя створювати культуротворче середовище навчання і виховання учнів.

Наступною проблемою сучасного виховання є застосування і впровадження медіа-освіти та інформаційних технологій у сферу виховання. В період стрімких змін у інформаційному просторі та переходу молоді на віртуальну форму спілкування й поширення медіа-освіти, особливої ґрунтовної цілеспрямованої підготовки вимагають майбутні фахівці з питань користування інформаційним простором та отриманої в ньому інформації. Мас-медіа потужно й суперечливо впливають на освіту і виховання молодого покоління, часто перетворюючись на

провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання. Питання медіа-грамотності постає перед усіма майбутніми вчителями від уміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіа-засобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, а також і у майбутньому будувати виховну діяльність на грамотному застосуванні медіа-технологій, нових інформаційних технологій, що є безперечно, потребою часу. Активне запровадження інформаційних технологій і медіа-освіти в навчальній діяльності вимагають оновлення і технологій виховання, застосування в практичній виховній роботі істотних змін та новітніх інноваційних педагогічних технологій, що мають виховний, стимулюючий характер та особистісно-творчий, дослідницький характер виховної діяльності.

Наступною проблемою питань підготовки вчителів визначається в сфері формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців. Особливу увагу слід приділити питанням змісту виховання на сучасному етапі розвитку суспільства, тому звертаючись до матеріалів Національної програми виховання, ми приділяємо увагу ціннісним орієнтиром виховання. На думку І. Бека, [8, с. 5] сучасний зміст виховання в Україні складає науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, самої себе, праці, природи, мистецтва. Ми констатуємо, що сучасна вітчизняна освіта прагне до всебічного утвердження в суспільному та індивідуальному житті затверджувати загальнолюдські цінностей та духовні, моральні й культурні засади життя українського народу. Тому, цілком доречною є опора на ціннісні орієнтири в системі підготовки майбутніх учителів.

Актуальною проблемою підготовки фахівців до виховної діяльності стають також застосування в практичній роботі виховних та інтерактивних технологій, які можуть бути використані педагогом у процесі виховної роботи. Виховні технології, що відображають систему конкретних засобів впливу на особистість і колектив на науковій основі і спрямовані на досягнення виховної мети та удосконалення педагогічної діяльності, повинні застосовуватися сучасним учителем для досягнення позитивного результату й значного особистісного розвитку. Ми можемо навести приклади застосування технологія, які впливають на самовдосконалення, саморозвиток, підвищення творчих здібностей особистості, на розвиток здатностей до творчої дослідницької праці. Серед таких технологій: технологію колективного творчого виховання І. Іванова, проектна технологію Д. Дьюї, технологію саморозвитку М. Монтесорі та інші. Упровадження інтерактивних технологій, які ґрунтуються на спільній діяльності учасників навчально-виховного процесу і мають проблемно-пошукову природу, збагачують не тільки навчальний процес, але й допомагають будувати виховну діяльність на активності, взаємодії, активному самовираженні, творчому проблемному пошуку тощо.

Отже, завдяки цілеспрямованій підготовці фахівців до виховної діяльності в педагогіці нового століття виокремлюються першочергові завдання, які спрямовані на оновлення змісту підготовки:

- акцентувати на психолого-культурологічній складовій підготовки студентів як можливості підвищення професіоналізму у поєднанні із загальною культурою, особистісним розвитком майбутнього педагога;
- використовувати ціннісну складову та ціннісні орієнтири виховання як можливість утвердження загальнолюдських цінностей та духовних, моральних і культурних життєвих чинників життя;
- розширити технологічну складову, до якої органічно входять медіа та інформаційні технології, виховні та інтерактивні технології, що істотно змінюють навчально-виховний процес і сприяють розвитку творчості, активності, самовдосконаленню і саморозвитку тощо.

Подальшого розгляду потребують психолого-культурологічні засади підготовки учителя, опис технології професійної підготовки педагога до виховної діяльності та оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності в умовах вищої освіти та післядипломної педагогічної освіти.

Література:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. 1998.
2. Бабанский Ю. К. Победоносцев Г. П. Комплексный подход к воспитанию школьников. — М., 1980.
3. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. — Львів, 1996.
4. Галузинський В. М. Масленнікова Н. П. Самовиховання та самоосвіта школярів. — К., 1969. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»). — К., 1994.
5. Вишневський О. Сучасне українське виховання. — Львів, 1996.
6. Дубасенюк О.А., Семенюк Т.В., Антонова О.Є. «Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності»: Монографія. — Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. — 193 с.
7. Кузь В. Г., Руденко Ю. Д., Сергійчук З. О. Основи національного виховання. — Умань, 1993.
8. Матеріали програми програмою «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» (за заг.ред. І.Д.Беха), К. 2007, 123 с.
9. Натанзон Э. Ш. Трудный ученик и педагогический коллектив. — М., 1984.
10. Настенко Л. «Педагогічні умови культурологічної підготовки майбутнього вчителя» Автореферат, Київ — 2002
11. Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання. — Івано-Франківськ, 1996.
12. Фіцула М. М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів. — Тернопіль, 1993.
13. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. — К.: «Академія», 2000. — 544 с.
14. Шилова М. П. Изучение воспитанности школьников. — М., 1982.
15. Подласый И. П. Педагогика. — М., 1999.

У статті представлені результати дослідницької роботи з питань сучасних проблем у підготовці майбутніх педагогів до виховної діяльності, зазначені сучасні проблеми психолого-культурологічної, технологічної складової змісту підготовки майбутніх учителів, які потребують вирішень.

Ключові слова: підготовка майбутніх педагогів, технології, психологічні та культурологічні питання підготовки.

В статье представлены результаты исследовательской работы по вопросам современных проблем в подготовке будущих педагогов к воспитательной работе, определены современные проблемы психолого-культурологических, технологических компонентов содержания подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: подготовка будущих педагогов, технологии, психологические и культурологические вопросы подготовки.

The paper presents results of research on contemporary issues in Worth preparing future teachers to educational work, defined modern problems of psycho-cultural, technological components of the content preparation of future teachers

Keywords: preparation future pedagogiv, technology, psychological and cultural training.

УДК 378.147.091.313:004.9

О.І. Кармазіна, Л.Л. Коношевський
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ

Постановка проблеми. Нині відбуваються досить різкі зміни в усіх сферах людської діяльності, котрі не можуть серйозно не впливати на зміст, форми і методи освіти на всіх її рівнях.

Серед змін, що найсуттєвіше впливають на навчання студентів, назовемо такі: зростання швидкості накопичення знань; розвиток мережі комунікацій, що дає можливість практично миттєво обмінюватися одержаною інформацією; бурхливий розвиток нових високих технологій; подальша спеціалізація у різних галузях знань; широке впровадження комп'ютеризації, що змінює ставлення до характеру теоретичних досліджень.